

ПРОЄКТУВАННЯ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ЗА ПРИНЦИПОМ НАСТУПНОСТІ

Борисова Тетяна Миколаївна,

к. п. н., доцент,

Гулак Валентина Олександрівна,

магістрант

Полтавського національного педагогічного
університету імені В. Г. Короленка

м. Полтава, Україна

Вступ. На сучасному етапі розбудови національної системи освіти, в основу якої закладено гуманістичний підхід до організації педагогічного процесу, однією з актуальних є проблема забезпечення наступності в навчанні. У законі України про освіту зазначено, що саме наступність є однією з обов'язкових умов для здійснення неперервності процесу здобуття знань, яка певною мірою має забезпечити єдність, взаємозв'язок та узгодженість мети, змісту, методів, форм навчання й виховання з урахуванням індивідуальних здібностей та особистісних якостей учнів на суміжних ступенях освіти.

У педагогіці існують різні підходи до визначення наступності в навчанні. Ряд дослідників вважають її загальнопедагогічним принципом (О. Андріянчик, С. Годник, Ю. Кустов, О. Мороз, В. Черкасов та ін.), інші – загальнопедагогічною закономірністю (Н. Олейник, Д. Ситдікова та ін.), треті – методологічним принципом (О. Киверялг, В. Ревтовіч, Я. Умборг та ін.).

Більшість сучасних дослідників розглядають наступність у навчанні як дидактичний принцип (С. Годник, Ю. Кустов, О. Кухта, О. Киверялг, М. Махмутов, З. Михайлов та ін.). О. Киверялг і З. Михайлов пишуть, що наступність як дидактичний принцип характеризується такими якостями: загальність, дидактичність, взаємозв'язок і взаємопроникнення з іншими принципами, наприклад, науковості та доступності, профспрямованості тощо.

Питання реалізації принципу наступності на рівні здобуття вищої освіти залишається не достатньо вивченим та потребує конкретизації для різних спеціальностей та навчальних програм.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні навчального процесу підготовки майбутніх педагогів професійного навчання за принципом наступності.

Матеріали і методи дослідження. Дидактичний принцип наступності передбачає взаємозв'язок та узгодженість у змісті, організаційно-методичному забезпеченні навчального процесу підготовки майбутніх педагогів професійного навчання на всіх етапах навчання; забезпечує реалізацію інших дидактичних принципів – науковості, систематичності, послідовності, доступності; устанавлює зв'язки між новими та раніше здобутими знаннями як елементами цілісної системи; забезпечує їх подальший розвиток та осмислення на новому, вищому рівні; сприяє підготовці студентів до оволодіння новими, більш складними знаннями та вміннями в майбутньому; налагоджує зв'язки між знаннями, які повідомляються на одному занятті й у різних темах курсу, між навчальним матеріалом різних навчальних дисциплін; здійснює послідовний зв'язок у навчальній діяльності з різних навчальних дисциплін шляхом застосування таких засобів, як: узгодження навчальних програм, підручників, навчальних посібників, повторення навчального матеріалу, проведення бінарних занять, відвідування занять у інших групах та інше.

У дослідженні проблеми наступності в навчанні й вихованні виокремилось декілька напрямів. Перший із них, пов'язаний із вивченням ролі наступності в цілісному педагогічному процесі, відображено у дослідженнях О. Блауса, Ш. Ганеліна, С. Годника, Б. Гершунського, В. Сенько та ін. Другий напрям досліджень присвячений вивченню наступності між ступенями безперервної освіти розглядають О. Аніщенко, М. Костікова, О. Шабаліна та ін. Третій напрям пов'язаний із вивченням предметної наступності між різними ланками загальної освіти (П. Олейник, Е. Павлютенков, І. Самойленко та ін.),

між загальноосвітньою та професійною школами (О. Батаршев, В. Башарін, Ю. Кустов, О. Киверялг та ін.).

Наступність є закономірною умовою цілісності та ефективності навчально-виховного процесу, фактором, який визначає логіку та послідовність становлення особистості майбутнього викладача на всіх етапах освітнього процесу, а тому вона має бути реалізована на всіх рівнях презентації змісту освіти. На до предметному або загальнодидактичному рівні – наступність відображається в основних теоретичних засадах побудови змісту сучасної освіти, у законі України «Про освіту», у Державних стандартах освіти з кожного освітньо-професійного рівнів.

На предметному – утілюється у навчальних планах, програмах, підручниках, посібниках, які впроваджують державні стандарти у освітню практику й повинні відповідати реальним навчальним можливостям здобувачів освіти певного віку; урахувати попередні етапи засвоєння знань і всі компоненти змісту освіти; забезпечувати оптимально доступну й економну логіку розгортання основних знань у процесі викладу інформації про теорії, процеси та їх механізми, способи дій.

На рівні навчального матеріалу викладач повинен забезпечити поступовість у становленні орієнтовної основи діяльності та наступність в оволодінні знаннями, уміннями й навичками; етапи засвоєння знань мають бути взаємоузгоджені та взаємопов'язані логікою викладу навчального матеріалу, в якій ураховано закономірності засвоєння знань і визначено міру співвідношення в подачі нового матеріалу з повторенням раніше вивченого; забезпечити наступність змістової та процесуальної сторін навчально-виховного процесу, що передбачає проведення нового заняття як логічного продовження попереднього, як за змістом нового матеріалу, який вивчається, так і за характером і способами навчально-пізнавальної діяльності учнів чи студентів; забезпечити оптимальне співвідношення теоретичного матеріалу та практичних вправлянь; реалізувати внутрішньопредметні й міжпредметні

зв'язки між попередніми та наступними етапами соціалізації окремого індивіда та колективу у цілому.

На рівні присвоєння – урахувати пізнавальний досвід особистості, який забезпечує індивідуальну адаптацію до нових умов життєдіяльності; індивідуально-психологічні особливості розвитку студентів. Це дозволить своєчасно здійснити коригувальні дії та перспективне планування шляхів оптимізації пізнавальної діяльності.

Ефективність наступності в навчально-виховному процесі досягається шляхом комплексного підходу до забезпечення зазначених вище дидактичних умов забезпечення наступності, що передбачає розроблення дидактичних основ формування змісту освіти, організаційно-методичну роботу з педагогами та студентами, систематичне методичне забезпечення процесу становлення особистості майбутнього педагога професійного навчання.

Результати і обговорення. Серед основних дидактичних принципів при здійсненні аналізу структурних елементів процесу підготовки майбутніх педагогів професійного навчання ми керувалися принципами науковості, системності, наступності, єдності теорії і практики, доступності і мобільності навчальної інформації. Щоб зміст навчальних дисциплін був насичений об'єктивними фактами, поняттями, теоріями, що відповідають сучасному рівню і розвитку науки, щоб майбутній учитель міг організувати навчальний процес на рівні комфорту, безпеки, високої продуктивності, а також міг формувати змістове наповнення навчальної дисципліни за принципом наступності та системності, а також принципу науковості. Враховуючи принцип доступності, брався до уваги рівень готовності студентів. Для забезпечення цілісності навчального процесу при структуруванні навчального процесу враховувалися внутрішні та зовнішні міжпредметні зв'язки (принцип наступності освіти). Формування професійної педагогічної підготовки майбутніх викладачів має сприяти систематизації та інтеграції знань з основ наук, що забезпечують викладача інформацією про методи, форми і засоби організації раціональної, безпечної, продуктивної навчально-трудової діяльності учнів професійно-

технічних навчальних закладів. Поряд з реалізацією такого масштабного принципу інтеграції навчальний матеріал має залишатися лаконічним, доступним, мобільним.

Відповідно до принципів, які ми розглядали як загальні орієнтири, було визначено наступні критерії відбору навчального матеріалу з окремої навчальної дисципліни:

- визначення базису навчальної дисципліни у відповідності до основних положень наукової галузі;
- врахування сучасного рівня розвитку науки, техніки, освіти;
- відповідність відібраної системи знань, умінь вимогам до підготовки викладача;
- відбір найсуттєвішого та найнеобхіднішого навчального матеріалу для професійної діяльності педагога професійного навчання.

Аналіз структури навчального процесу підготовки майбутніх педагогів професійного навчання за принципом наступності відбувався у такі етапи:

- визначення освітньої спрямованості для циклу дисциплін загально-професійної підготовки та циклу професійної і практичної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання;
- аналіз навчальних програм відповідних навчальних дисциплін з метою вивчення досвіду формування професійно значимих знань, умінь та навичок у студентів;
- проведення опитування випускників з метою визначення рівня професійної готовності майбутніх педагогів професійного навчання до майбутньої педагогічної діяльності з врахуванням принципу наступності;
- визначення рівня професійної готовності майбутніх викладачів до майбутньої педагогічної діяльності з врахуванням принципу наступності за відсутності спеціальної підготовки в системі вищих педагогічних закладів;
- розробка методичних рекомендацій щодо удосконалення процесу підготовки майбутніх педагогів професійного навчання.

Окреслені етапи дослідження дозволили визначити логічно-структурні зв'язки між навчальними предметами, тобто здійснити побудову навчального процесу з дотриманням принципу наступності та системності.

Висновки. Структурування навчального процесу за принципом наступності дало можливість упорядкувати зміст на основі його формально-логічної та дидактичної обробки, а також дозволило визначити номенклатуру і сформувані смислові блоки з комплексу навчальних дисциплін, їхню ієрархію та послідовність. Структурування передбачало логічну та діалектичну обробку змісту кожної навчальної дисципліни, яка має здійснюватися паралельно, оскільки обидва процеси виступають елементами діалектичної гносеології, яка керує науковим пізнанням і мисленням. Таким чином процес підготовки майбутніх педагогів професійного навчання було упорядковано за принципом наступності, про що свідчить логічно-структурна схема освітнього процесу.